

EMLÉKEZTETŐ

a Kreatív Budapest civil munkacsoport ülése

2025. július 2., Főpolgármesteri Hivatal

Az ülés napirendje:

1. Köszöntő
2. A 2026. tavaszán megalakult Köztéri Művészeti Szakmai Tanács bemutatkozója - kérdések
3. Budapest területén található emléktáblák virtuális gyűjteményének létrehozását célzó projekt
4. A jelenlévők felvetései

Datner Katalin – Kulturális, Sport és Ifjúságpolitikai Főosztály, főosztályvezetője:

Köszöntötte a megjelenteket és hivatalosan is megnyitotta a munkacsoport ülést. Bevezetőjében felvázolta a Fővárosi Önkormányzat kulturális ágazatában zajló szakmai munka két fő aktuális irányát: a köztéri művészet kapcsán koncepcióalkotás, a közösségi művelődés területén pedig rendelet előkészítése zajlik.

Az aktuális ülés kapcsán a köztéri művészeti koncepció megújításának folyamatáról tájékoztatta a munkacsoportot, kitérve arra, hogy miközben zajlanak egyeztetések a kerületi kollégákkal, emellett a Fővárosi Közgyűlés elfogadott egy integrált szemléletű megújításra vonatkozó javaslatot, amelyhez egy meghatározott összetételű koordinációs munkacsoport összehívása is hozzátartozik, ahol speciálisan a szabályozási, pénzügyi és szakmai együttműködési keretek meghatározása zajlik.

Ennek a megújításnak a részeként is tekinthető az, hogy a Fővárosi Önkormányzat felhívására megalakult a Budapesti Történeti Múzeum intézményi keretein belül működő Köztéri Művészeti Szakmai Tanács, melynek működését mutatja be az első prezentáció.

Kádár Zsófia – a Köztéri Művészeti Szakmai Tanács (KMSZT) titkára

Rövid prezentációban összefoglalta a legfontosabb információkat a Köztéri Művészeti Szakmai Tanácsról. A Tanács a Budapesti Történeti Múzeumhoz tartozó Budapest Galéria szervezeti keretei között működő, de ettől független tanácsadó szervezet. Feladatai közé tartozik, hogy előzetes szakmai véleményt adjon, állásfoglalásokat foglalmazzon meg köztéren elhelyezendő művészeti alkotások, emlékművek, vagy egyéb köztéri beavatkozások kapcsán. Célja, hogy segítse Budapest köztereinek magas színvonalú, kulturális és vizuális alakítását, segítse pályázati kiírások és azok megvalósítási feltételeinek szakmai megalapozottságát. Ezen kívül célja, hogy előmozdítsa a köztérrel kapcsolatos szereplők közötti kommunikációt – ideértve önkormányzatokat, civil szervezeteket, magánszemélyeket. A testület nem kizárólag a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában álló területek kapcsán folytatja tevékenységét, kerületi önkormányzatok, de akár civil szervezetek is fordulhatnak a tanácshoz – ahogyan ez történt is a legutóbbi esetben Fenyő Miklós tervezett szobra kapcsán.

A tanács tagjai az integrált szemlélet képviselésében különböző szakterületekről érkeztek. A tanács szobrászművész tagja a Munkácsy-díjas Deli Ágnes, a képzőművészeti területet Horváth Gideon képviseli. Pótv János történész az emlékezetpolitika elismert képviselője, Mélyi József neve bizonyára sokak számára ismert, a köztér kapcsán számos esetben részt vesz a nyilvános vitákban is. A tanács urbanista tagja Benkő Melinda, az edukációs vonalat Szepes Anna drámainstruktor képviseli. A tanácsnak több tagja hivatalból vesz részt a munkában, így a Budapest Galéria vezetője, Erőss Nikolett kurátor, Bardóczi Sándor Budapest Főváros főtájpépítésze, valamint Erő Zoltán Budapest Főváros főépítésze.

A Tanács munkája kapcsán fontos alapvetés a nyilvánosság, így ezek az információk – valamint a Tanács által megfogalmazott javaslatok, állásfoglalások mind megtalálhatóak a Budapest Galéria honlapján is. Az eljárásrend szerint a megkeresésekre 30 napon belül reagálnak, szükség esetén ennél akár rövidebb határidővel is.

A prezentáció végén szó esett arról, hogy bizonyos idő elteltével érdemes lesz visszatérni egy beszámolóval a Tanács munkája kapcsán, hiszen a tapasztalatok megosztásának kiváló terepe ez a munkacsoport.

(prezentáció csatolva)

Mascher Róbert - Fiala Iparművészek Stúdiója Egyesület (FISE):

Kérdést fogalmazott meg a fentiek kapcsán a Tanács működését illetően: a meglévő problémákkal is foglalkozni fog a Tanács, vagy csak a jövőbeli alkotásokra fókuszálnak - meglévő problémák között említve a Shakespeare vagy a Sisi szobrok esetét.

Kádár Zsófia - KMSZT:

Válaszában nem zárta ki a meglévő köztéri helyzetek vizsgálatát, bár a Tanács áprilisban alakult meg, tehát ilyen irányú döntésekre még nem igazán volt idő sem. Ha azonban bármely ügy megfogalmazódik megkeresés formájában, akkor a Tanács feladata, hogy foglalkozzon vele.

Mascher Róbert - FISE:

Megnyugtatónak találta a választ, bár továbbra is nehéz kérdésnek tartja, hogy ki veszi majd magára ennek a felelősségét.

Továbbá kiemelte, hogy valaha létezett a Képző- és Iparművészeti Lektorátus, amely valódi szakmai szűrőként működött, így jó lenne, ha ez a funkció újra megjelenne a köztér kapcsán is.

Bedi Katalin – képzőművészeti szakreferens:

Röviden összefoglalta, hogy a Budapest Galéria is végez zsűrizési feladatokat, és a jelenleg a Ludwig Múzeum keretei között működő Alkotóművészeti Koordinációs Iroda is, Schneller János vezetésével – ők főként vidéki helyszínek esetén készítenek szakvéleményeket, és van is kezdeményezés a két intézmény közötti együttműködésre.

Ezt követően a második napirendi pontra tért rá a munkacsoport.

Fazekas Ildikó - képzőművészeti szakreferens

A második napirendi pont a főváros területén található emléktáblák egységes rendszerbe foglalására vonatkozó lakossági bevonás lehetőségeit vázolta fel.

A korábbi köztéri koncepció is tartalmazta már a klasszikus, feliratos emléktáblák kérdését, mely egy régóta meglévő helyzetfelismerésből fakad. A helyzet nehézségei mellett ez olyan terület, ahol a Fővárosnak van lehetősége együttműködni a civilekkel, a lakossággal annak érdekében, hogy az erőforrásokat a lehető legjobban lehessen felhasználni – ebben az esetben az emléktáblákat illetően.

A fővárosban jelenleg kihelyezett táblák valódi számára csak becslések vannak, ugyanis egységes lista jelenleg nem létezik. A csak feliratot tartalmazó tábláktól eltérően az ún. domborműves táblák elhelyezéséhez a kapcsolódó művészeti tartalom okán hasonló eljárás szükséges, mint egy köztéri alkotásnál, vagyis művészeti értékre vonatkozó szakvélemény beszerzése. Ezáltal a domborműves táblák sokkal jobban dokumentáltak, mint a csak feliratosak. Emellett nagyon nagy számú emléktábla származik a tanácsai időkből, amelyekre vonatkozóan néha még levéltári források sem állnak rendelkezésre. Néhány kerület rendelkezik saját listával, a helytörténeti gyűjteményük számontartja a

táblák egy részét vagy többségét, de még ezzel együtt is sok a hiányosság. Számos esetben a jogutód nélkül megszűnt intézmények által állított tábláknak jelenleg egyszerűen nincs gazdája, nem tudni, tartozik-e bárkihez, emiatt sajnos bármilyen átépítés, felújítás, homlokzati beavatkozás során a táblák könnyen elvesznek, nem gondoskodnak a megőrzésükről.

Emléktábla állítása esetén a Fővárosi Önkormányzat is az MTA érintett kutatóintézetéhez fordul szakmai segítségért, hogy megítélhető legyen egy adott tábla jelentősége – ugyanis erre vonatkozóan sincs útmutató, egyfajta szempontrendszer, hogy mit érdemes mérlegelni, vizsgálni az emléktáblák esetében. Pedig a tudományos szempontok fontosságát érdemes lenne minél szélesebb körben terjeszteni, hogy ezeket az értékeket is megfelelően tudjuk védeni.

Ez okozza azt a helyzetet, hogy az a nagyon gazdag történeti forrásanyag, amely a fővárosi házak falain található, nehezen hasznosítható.

Az emlékelhelyezés folyamatos és az önkormányzatok sokféleképpen igyekeznek szabályozni, hogy milyen eljárásban lehet elhelyezni új táblát, és nincs igazán jó sorvezető arra a helyzetre, ha valakiben felmerül az emléktábla elhelyezés gondolata: miket kell átgondolni, hogyan érdemes terveznie, és ezt követően vágjon csak bele a kivitelezésbe.

Ezek mentén szerepelt már a 2022-es köztéri művészeti koncepcióban is az emléktáblákra vonatkozó egységes, adott szempontok szerint felépülő, jól kereshető, jól használható rendszer kialakítása. Már ekkor volt egy elképzelés a lakossági bevonásról, hisz a várost a lakók ismerik a legjobban, ők vannak a legközelebb ezekhez az emléktáblákhoz, ők tudják a helyi történeteket, akár olyan információknak is birtokában lehetnek, amelyek a fizikai leírásánál többet mondanak az adott emlékezeteki pontról, az épületről, a lakóiról.

Ami a lakosság részéről a rendszerbe kerül mint energia, az sokszorosan megtérül, hiszen egyrészt kialakítható valamiféle együttműködés, például ha bármilyen rongálás történik, nagyon hamar lehet beavatkozást tervezni, tehát a rendszer folyamatosan frissíthető, így naprakész állapotot lehet biztosítani. Ez azért fontos szempont, mert a tényleges használhatóságot képes biztosítani.

Az elképzelések illusztrálására a mostani ülésen négy jó példa kerül bemutatásra, bár valamennyi más célra jött létre, de egyes elemei vagy a bevonás alapvetése fontos iránymutatást adhatnak.

- *Köztérkép* – kifejezetten köztéri művészeti alkotások, szobrok webes, fényképes adatbázisa, kereshető térképpel, moderátori funkcióval – országos, sőt határon túli helyszínekre is kiterjed,
- *Járókelő* – ez helyi problémák megoldását segítő e-mail küldéssel és nyilvánosan kereshető „ügyekkel” rendelkező rendszer – itt a nagyszámú önkéntes és lakossági mobilizálás a kiemelhető,
- *Budapest Fatár* – alapvetően a fővárosi tulajdonban lévő fák katalógusa, GPS alapú keresővel, fotókkal – itt az adatbázis nem lakossági közreműködéssel jött létre, viszont a felhasználók edukálása, informálása kiemelt pont, webes és app formátuma is van,
- *Önkéntes vízadó / Beeco* – nagyon aktuális, a fiatal fák locsolt támogató app, ahol van alap-adatbázis, és van felhasználói részvétel is – a kiválasztott fánál lehet jelezni a locsolás mennyiségét, azt mindenki más is látja, és hosszútávú vizsgálatra alkalmas adatokat szolgáltató applikáció.

A példákat feldolgozva az az elképzelés, hogy a meglévő, nem teljes adatbázissal indulna a terület – ezt lehetne kibővíteni, fejleszteni az önkéntes beküldésekkel.

A prezentáció végén a munkacsoport tagjai elmondhatják saját tapasztalataikat akár a fenti jópéldák kapcsán, vagy a kezdeményezés kapcsán is.

(prezentáció csatolva)

Simon Balázs – Utcaszak:

Hozzászólásában saját tapasztalatról számolt be: a József Attila egykori lakóhelyéül szolgáló házban lakik, és van is emléktábla, és ehhez kapcsolódóan tartanak Vers Pikniket rendszeresen, egyfajta helyi

fesztiválként. Ez helyi önkormányzati kezdeményezés egyébként, de valóban ez egy jó lehetőség, hogy az ott élt ismert személyekhez, kiemelkedő alkotókhoz lehessen kapcsolódni a lakók részéről. Civil oldalról is van próbálkozás, hogy a Zuglói Önkormányzattal legyen együttműködés, közösségteremtő szándékkal, a tényleges bevonást segítve. Egy szakmának, egy kulturális szcénának is fontos lehet, hogy ilyen kezdeményezések indulnak és szerveződnek, illetve a civilek bevonása képes olyan aktivitásokat is elindítani, ami adott esetben egy önkormányzatnak nehezebb. Ezzel valóban össze tud kapcsolódni a múlt és az élő jelen. Ez tulajdonképpen már egy továbblépési lehetőségre is javaslatot megfogalmazó felvetés.

Fazekas Ildikó – képzőművészeti szakreferens:

Megköszönte a saját élményt és az ötletet, majd egyértelműsítette, hogy a kezdeményezés egyik szándéka éppen ilyen valós kapcsolódások elősegítése lenne. A példaként hozott kezdeményezések esetében is jól látható, hogy az emberek alapvetően szeretnek ilyen projekteken részt venni.

Simon Balázs – Utcaszak:

Részben kapcsolódó témát vetett fel, mégpedig a lehetséges finanszírozás kérdését. Tekintve, hogy a művészeti műfajok tekintetében a vizuális művészetek domináltak itt, de létezik a cirkusz, a színház, a báb, melyek szintén kapcsolódhatnak a közterekhez. Ez a műfaj talán illeszkedni képes akár a történelmi megemlékezésekhez is, ebben az Utcaszak-nak van is tapasztalata. Érdekesnek tartja megfontolásra, hogy az aktív emlékezés elősegítésére ezek a műfajok is bevonásra kerüljenek.

Bedi Kata – képzőművészeti szakreferens:

Itt is felhívta a résztvevők figyelmét, hogy a Budapest Galéria Flaszter köztéri művészeti fesztiváljára még él a felhívás, lehet pályázni köztéren megvalósuló művészeti projektekre.

Datner Katalin – főosztályvezető

Megköszönte a részvételt. A második félélvre vonatkozóan jelezte, hogy a munkacsoport következő ülése várhatóan az őszi időszakban lesz.

Tájékoztatta a munkacsoportot, hogy az ülésen elhangzottakról szöveges emlékeztető készül, amelyet megküldünk a munkacsoport tagjainak, ezzel együtt a két prezentáció is elérhető lesz.